

Petr Fischer

NOBELISTKA ZACHRAŇUJE PAMĚŤ

Co vlastně dělá **Annie Ernauxová** tak zvláštního, že mohla minulý týden obdržet **Nobelovu cenu za literaturu**? Nobelův výbor ocenil její celoživotní „odvahu a klinickou pronikavost, s níž odkrývá kořeny, odcizenost a kolektivní omezení osobní paměti“.

Je-li centrem nás samých paměť, je třeba ji chránit

Francouzka Ernauxová zachraňuje paměť v osudovém a nepřekonatelném průniku osobního s kolektivním; je to paměť těch, na které se na velkých plochách historiografie zapomíná, neboť kvůli své rase, třídě, původu či pohlaví nejsou vidět. Jedině se zde stává jedním z mnoha a má dvojí sílu. Snese tedy opakování a je i „mytickým vzorem“ ve smyslu, v jakém o moderních mytologiích psal Roland Barthes.

Barthesova práce s fotografií, odkrývající to osobně jedinečné a neopakovatelné v pozadí zobecnitelné a společné zkušenosti, je živlem psaní Ernauxové, která zastavuje a vykládá čas podobně, jako když si při rodinné sešlosti zvolna prohlížíme stará fotografická alba. Možná

i proto ona zdůrazňovaná lehkost nebo snadnost čtení jejích knih.

Zachránit paměť, to byl hlavní smysl práce řady francouzských intelektuálů ve 20. století. Nebylo to jen tak. Slavné Proustovo *Hledání ztraceného času*, v němž se Marcel zjevuje jako singularita, tedy neopakovatelná jedinečná bytost, reaguje mimo jiné i na Freudovo zjištění, že centrem vědomí, snad i esencí člověka je paměťová stopa. Bez paměti mizíme nejen jako osoby, ale také jako lidé v kolektivní psychice. Zachraňování paměti coby zbraň proti existenciální úzkosti, která může mít, jak dnes intenzivně cítí stále více lidí v *žalech* všeho druhu, i kolektivní podobu.

Je-li centrem nás samých paměť, je třeba ji chránit, znovu ji nacházet, nekonečně rekonstruovat, aby s námi nezmizela ze světa. Filosof Jacques Derrida zachraňoval paměť psaním, nejen paměť svou, ale i těch, kteří nepíšou nebo psát nemohou. Co nelze vyslovit, je možné, dokonce nutné napsat, tvrdil Derrida. Někde v tomto prostoru vypisuje své „paměti“ (*mémoires*) také Ernauxová, s podobným vnitřním puzením a touhou nějak zachovat, co nemá a nesmí zmizet.

Autofikce dvaosmdesátileté nobelistky jsou považovány za zakládající vzor tohoto „žánru“, ale též za příklad vlivného feministického psaní, které se nebojí popisovat třídní rozdíly. Jsou to knihy plné paměti, a přece v nich jen výjimečně narazíte na sentimentalitu. Psaní žene jiná snaha, jak to v knize *Roky* v aktuálním českém překladu říká sama

Ernauxová: „...zachytit něco z odrazu kolektivní minulosti, promítané na plátno individuální paměti.“

Autor je novinář a filosof.

